

הקשת

לפניכם הערך "קשת" מן האנציקלופדיה "הבריטניקה החדשה לנוער":

(א) קשת

גישור על מרווח בכנייה (ראו ערך).

בכנייה באה הקשת לגשר על פני מרווח שבין שני חלקים אנכיים בכניין, כגון מפתח בין שני קירות. לפני המצאת הקשת השתמשו הבנאים לצורך גישור מעל מרווח מעין זה בקורות גדולות, עשויות עץ או אבן, למשקופים ולתמיכה בתקרה, אך יתרונה של הקשת על פני הקורה הישרה הוא בכך שהיא מאפשרת לבנאי לגשר על פני מרווחים גדולים יותר וביכולתה לשאת מטען כבד יותר.

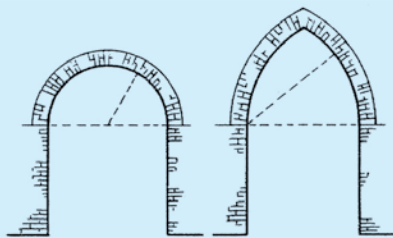
הקשת הייתה ידועה כבר בעת העתיקה במצרים, בארם נהריים וביוון, אך הרומאים הם שפיתחוה למגוון רחב של שימושים בכניית בניינים, גשרים (ראו ערך), אמות מים (אקוודוקטים; ראו אספקת מים) וכדומה. הבנאים האירופים והמוסלמים, שירשו את ארצות הקיסרות הרומית, קיבלו את הקשת מן הרומאים.

בזמן העתיק היו הקשתות בנויות מאבנים או מלבנים, שסותתו או נלבנו באופן שחלקן העליון יהיה רחב מן התחתון, כדי שיילחצו זו אל זו בכל שטחן בתוך המבנה המעוגל. אך אם בונים קשת מלבנים רגילות, מסדרים אותן בצורת מניפה וממלאים במלט את המרווחים שבין קצותיהן העליונים.

את הקשת בונים על פני פיגום עץ, המחזיק את האבנים או הלבנים במקומן עד שתושלם מלאכת בניית הקשת והיא תוכל לשאת את עצמה. את שני חלקיה של הקשת בונים מן הבסיס כלפי אמצעה עד שהם נפגשים באבן מרכזית הנקראת אבן הראשה. אבן זו גדולה וכולטת משאר אבני הקשת ושונה אף בצורתה. אבן זו היא האחרונה שמניח הבנאי לאחר השלמת שני צדי הקשת. נוסף על תפקידה ההנדסי משמשת אבן הראשה כאלמנט קישוטי. מטרת הקשת היא להקל בנשיאת הקיר שמעל לפתח (דלת או חלון) כך שהעומס מועבר מלמעלה ומתחלק בין הקירות משני עברי הפתח.

הקשת המחודדת המורכבת משני חלקי מעגל הנשענים זה על זה בנקודת המפגש שלהם, היא הקשת השכיחה ביותר באדריכלות המוסלמית והיא אומצה גם באדריכלות הגותית והיה בה שימוש רב בכניית כנסיות וגשרים באירופה.

הקשת המסורתית בנויה בדרך כלל מאבן טבעית, ואילו זו בכנייה המודרנית עשויה מבטון מזויץ יצוק במקום ומצופה באבן, או שהיא נעשית כאלמנט מתועש מבטון (ראו מלט ובטון).

(ב) קשת כלי ציד ולחימה.

מקורה של הקשת כנראה בתקופת האבן הקדומה. תחילה נורו בה פיסות עץ שרופות או עצמות, ואחר כך – חצי ארד וברזל. בימי הביניים פותחה הקשת האופקית הכבדה; בקרב קרסי, שהתחולל ב-1346, הוכחה עליונותה של הקשת הארוכה, שהאנגלים השתמשו בה (ראו הרחבה בערך **נשק קר**).

(ג) קשת

ה"קשת" הצבעונית המופיעה בשמים ביום גשם עקב החזרה ושבירה של אור השמש על ידי טיפות הגשם.

אור השמש, או כל אור "לבן" אחר, הוא לאמיתו של דבר תערובת של צבעים (ראו אור). כאשר עובר האור מעצם שקוף אחד למשנהו הוא "נשבר", כלומר קרני האור משנות כיוון. הואיל וכל צבע ממרכיבי האור הלבן "נשבר", או מוטה, בזווית שונה משל האחר – האדום פחות מכולם והסגול יותר מכולם – הרי האור העוזב את העצם השקוף שוב אינו "לבן" אלא הוא מתפרק לצבעי הקשת שמהם הוא מורכב.

כאשר מופיעה השמש מבעד ל'עננים' ביום גשם (ראו ערכים), פוגעות קרניה בטיפות הגשם ונשברות למרכיביהן, כיוון שצדה האחורי, הקעור, של כל טיפה מחזיר את האור כשהוא "שבור", וכל קרן אור נעה בנתיב המיוחד לה. היות שיש מיליוני טיפות גשם בכל מישור ומישור, הרי כל אדם העומד בין השמש ובין הגשם, יראה את הצבעים השונים כשהם סדורים זה על גבי זה, כשהאדום בהיקפה החיצון של ה"קשת" והסגול בהיקפה הפנימי. צופה יכול לראות קשת בענן בין שטיפות הגשם מרוחקות ממנו מטרים אחדים, ובין שהן מרוחקות קילומטרים אחדים.

ככל שנמוכה השמש בשמים, כך גדולה יותר הקשת בענן. כאשר גבוהה השמש יותר מ- 42° מעל לאופק, מקבלת הקשת בענן צורת חצי עיגול. כאשר גבוהה השמש יותר מ- 42° מעל לאופק, אי אפשר לראות קשת בענן, וזו הסיבה לכך שקשת בענן מופיעה כרגיל בשעת בוקר או בשעת אחר הצהריים. יש מקומות בעולם, ובהם צפון אירופה, שבהם אין השמש מתרוממת בחורף אף פעם יותר מ- 42° מעל קו האופק, ולכן אפשר לראות בהם קשת בכל שעה משעות היום.

הבריטיניקה החדשה לנוער, הוצאת ידיעות אחרונות וכתר 2002

שאלות הבנה

[איתור מידע - 3א; פרשנות והיסק - 1, 2, 3ב, 4א, 7-10א; הערכה וביקורת - 6ב, 10ב]

1. ציינו הבדל מהותי בין קשת בענן לבין שתי הקשתות האחרות.
2. מה המשותף לכל המילים המודפסות בגופן מודגש ונוטה (כגון **בנייה** בערך א).

(א) קשת (בבנייה)

3. א. ציינו שני יתרונות בשימוש בקשת בבנייה לעומת השימוש בקורה ישרה – בעת העתיקה.
ב. הסבירו מדוע יתרונות אלו של הקשת איבדו מחשיבותן בבנייה המודרנית.
4. מה הקשר בין המונח "אבן הראשה" לתפקידה של אבן זו?
5. התבוננו באיורים: מהו ההבדל בין הקשת הימנית לקשת השמאלית.

(ב) קשת (כלי ציד ולחימה)

6. א. איזה מידע בסיסי על הקשת ככלי ציד ולחימה אינו מצוי בערך?
ב. האם החלטת עורכי האנציקלופדיה שלא לכלול מידע זה היא נכונה לדעתכם? נמקו.

(ג) קשת (בענן)

7. לפניכם ארבעה היגדים. איזה מהם אינו קשור ישירות לצבעוניות של הקשת?
 - האור הלבן הוא תערובת של צבעים;
 - האור נשבר למרכיביו בטיפות הגשם;
 - קרני האור משנות כיוון בהיפגשן בעצם;
 - בכל מישור ומישור יש מיליוני טיפות גשם.
8. לפי הטקסט רק אפשרות אחת מן האפשרויות שלהלן לסדר צבעי הקשת באה בחשבון. מהי?
 - אדום, צהוב, כתום, ירוק, תכול, כחול, סגול;
 - כתום, ירוק, תכול, כחול, סגול, אדום, צהוב;
 - כחול, תכול, ירוק, כתום, צהוב, אדום, סגול;
 - ירוק, תכול, כחול, סגול, כתום, צהוב, אדום.
9. לפניכם תיאורים של שני מקרים. ציינו לגבי כל מקרה אם יש סיכוי שהאדם יראה קשת בענן:
 - (א) אדם עומד בצהריים 5 מטרים ממקום שירד בו גשם; השמש נמצאת 50 מעלות מעל קו האופק.
 - (ב) אדם עומד בשעת בוקר 10 ק"מ ממקום שירד בו גשם; השמש נמצאת 25 מעלות מעל קו האופק.

10. לפניכם פסוקים אחדים מתוך בראשית פרק ט:

ח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: -- יג אֶת-קִשְׁתִּי נָתַתִּי בְּעֵצֶן וְהִיְתָה לְאוֹת
בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: יד וְהָיָה בְּעֵנְנֵי עָנָן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁתַּת בְּעֵנָן: טו וְזָכַרְתִּי
אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה, בְּכָל-בְּשָׂר וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל
לְשַׁחַת כָּל-בְּשָׂר: טז וְהִיְתָה הַקִּשְׁתַּת בְּעֵנָן וְרִאִיתֶיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-
נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בְּשָׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

- א. כיצד נתפסת הקשת בענן בערך האנציקלופדי וכיצד היא נתפסת בפסוקים אלו?
ב. האם לדעתכם יש מקום להביא בערך האנציקלופדי מידע על הקשת בענן שבמקרא?
נמקו.

הבעה

11. יש המעדיפים לגור בבית שיש בו שילוב של ישן בחדש, כגון שימוש בקשת בחלונות ובפתחים
אחרים, ואילו אחרים מעדיפים בית בסגנון מודרני לחלוטין.
כתבו מהו סגנון הבית המועדף עליכם, ומה הן מעלותיו בעיניכם.

"עמוד שער ימין"

"עמוד שער שמאל"

סיפורים

על סיפורים

כל אחד מכיר סיפורים משחר ילדותו. הורים מספרים לילדיהם הקטנים סיפור לפני השינה. הגננת מספרת או קוראת סיפורים לילדי הגן. ילדים ומבוגרים קוראים סיפורים להנאתם – סיפורי הרפתקאות, סיפורי מתח וריגול, סיפורי אהבה ועוד ועוד. סיפורים יכולים גם להיות שזורים בסוגות אחרות הן בעל פה והן בכתב: בשיחה בין אנשים, ביומנים אישיים ובמכתבים. מאחורי החדשות והכתבות המתפרסמות באמצעי התקשורת מתגלה לא פעם "סיפור מן החיים". ביוגרפיות ואוטוביוגרפיות מביאות סיפורי חיים של אנשים, בין שמישהו כתב עליהם ובין שהם כתבו על עצמם. מרצה, נואם או כותב מאמר יכולים לתבל את דבריהם באנקדוטה ובסיפור כאמצעי רטורי, כדי למשוך את לב הנמענים, או כדי להבהיר או להדגים נושא או רעיון. לגבי כל סיפור – בין שהוא בדיוני בין שהוא מן המציאות – אפשר לשאול: מה קורה? למה קורה? מתי? היכן? באילו נסיבות? מה הן הסיבות?

הסיפור העממי

הסיפור העממי שימש בעבר ספרות למבוגרים. הוא נמסר בעל פה מדור לדור. כדי לרתק את קהל המאזינים השתמש המספר בתחבולות כמו מחוות, הבעות פנים, תנוחות גוף והנגנה (אינטונציה). הסיפור העממי, שהוא תמיד סיפור עלילה, מתאפיין בקצב מהיר, בתנועה ובריבוי פעלים. העלילה בנויה על עימות (קונפליקט). להגברת המתח מוקצנים הניגודים בין הדמויות הפועלות, ועיצובן הוא סטראוטיפי. הגיבור החיובי בסיפור הוא לרוב החלש, בן המעמד החברתי הנמוך, אך פיקחותו ותושייתו עומדות לו, וניצחונו או הצלחתו ממלאים את משאלות הלב של המאזינים. הסיפור אינו מעצב את חיי הנפש של הגיבורים, ומסתפק בפעולותיהם בלבד. הלשון ציורית, המשפטים קצרים. החזרות הרבות והשאלות הרטוריות מגבירות את המתח ואת הדרמה הסיפורית. הסיפור העממי ממלא פונקצייה של מחאה חברתית, ולעתים נוסף לו יסוד דידקטי מפורש.

המשימות הכלולות בחטיבה זו:

12. מבחן האפון	איתור מידע; פרשנות והיסק
13. רש"י לא יצא מדעתו	פרשנות והיסק
14. אושר	פרשנות והיסק; הערכה וביקורת
15. אבנים גדולות	פרשנות והיסק; הערכה וביקורת

על הסיפורים שבמשימות

"רש"י לא יצא מדעתו": מפעל הרישום והאיסוף של סיפורי עם יהודיים החל בישראל ב-1955. המלאכה נעשתה בידי מתנדבים שפנו אל המספרים-המסרנים, בני העדות השונות, דוברו אותם, והעלו על הכתב את סיפוריהם. כיום שוכן ארכיון הסיפור העממי על שם דב נוי (אסע"י)

באוניברסיטת חיפה; הוא כולל כעשרים ושלושה אלף סיפורים של שמונים עדות בישראל, ובתוכם הסיפור "רש"י לא יצא מדעתו".

"אושר" מאת אנטון צ'כוב: סיפור זה נמנה עם יצירתו המוקדמת של אנטון פבלוביץ צ'כוב (1860-1904), הנחשבת ברוסיה מולדתו לקלסיקה בז'נר של הסיפור הקצר הקומי. בשנים 1880-1888 כתב צ'כוב סיפורים קצרים רבים בעת שעבד ככתב וכבעל טור בעיתונים יומיים ובשבועונים. בסופי שבוע נהוג היה אז לפרסם בעמוד האחרון של העיתון סיפור קצר, שעלילתו מבדחת או מבדרת. כתיבה זו לא זכתה בדרך כלל לתהילה ציבורית. ואולם צ'כוב הצעיר בלט בחדשנותו: הוא היה ער לחולשות ולאזלת היד של דמויותיו ובה בעת האיר בחמלה את שאיפותיהן ואת חלומותיהן. תיאוריו משלבים את הקומי ואת הטרגי שבהוויה האנושית. אפילו סיפוריו הקלילים מעוררים את הקורא למחשבה. הסיפור "אושר" המובא כאן שייך לאותה תקופה בחייו.

"מבחן האפון" מאסופת האחים גרים: האחים יעקב ווילהלם גרים נודעים במפעל האיסוף, הפרסום והמחקר של סיפורי עם. הכרך הראשון של המעשיות (מעשייה היא תת-סוגה בסיפור העממי) ראה אור בגרמניה בשנת 1812, והאוסף המלא כולל כמאתיים סיפורים. האחים גרים רשמו סיפורי עם מפי מספרים, ואף עיבדו את הטקסטים המקוריים שרווחו בעם. אסופת הסיפורים הייתה להצלחה אדירה, והיא מוסיפה להופיע בדפוס ברחבי העולם, בתרגומים חדשים במהדורות מפוארות מאוירות, בלמעלה משבעים לשונות. המעשייה "מבחן האפון" המובאת כאן היא אחת מן המעשיות הנודעות באוסף האחים גרים, ומופרת גם בשם "הנסוכה על העדשה".

פעילות מסכמת (לאחר המשימות)

- א. מה ההבדל בין הסיפור "אושר" ובין שלושת הסיפורים האחרים? ומהו היסוד המשותף לסיפורים האחרים?
- ב. מה מייחד ומאפיין את הסיפור "אבנים גדולות" מבחינת דרך הכתיבה? האם הוא קרוב לסיפור עם או לסיפור שכתב סופר? נמקו את תשובתכם.
- ג. תארו נסיבות חברתיות שבהן אפשר ומתאים לקרוא בקול אחד מן הסיפורים. איזה תפקיד או צורך הסיפור עשוי למלא באותה סיטואציה?
- ד. לפניכם ביטויים ומשפטים שהמילה "סיפור" מופיעה בהם:
"סיפור מן ההפטרה" / "סיפור הצלחה" / "סיפורי סבתא" / "אל תעשה מזה סיפור" / "הוא סיפור אלף לילה ולילה..." / "אני לא מאמין לסיפורי הבדים שלו" / "זה סיפור ישן..." / "זה סיפור שלם..." / "איזה סיפור!".
(1) כתבו את המובן של כל אחד מן הצירופים.
(2) בדקו אם אפשר להחליף את המילה "סיפור" בכל אחד מן הצירופים במילה או בצירוף אחר – בלי שמובנו של הצירוף ישתנה.
(3) במה דומה ובמה שונה המילה "סיפור" בביטויים ובמשפטים הללו מן ההגדרה למילה סיפור המציינת את הטקסטים שבחטיבה זו?